บทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการดิจิทัล: การขับเคลื่อนพระธรรมวินัยในยุคการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล

THE ROLES AND RESPONSIBILITIES OF DIGITAL VINAYADHIKARA: DRIVING BUDDHIST DISCIPLINE IN THE ERA OF DIGITAL TRANSFORMATION

มะลิ ทิพพ์ประจง, พระใบฎีกาสุชิณนะ อณินฺชิโต, พระครูปลัดอภินันท์ โชติธีโร และ นพวรรณ์ ไชยชนะ
Mali Thipprajong, Phra baideeka Suchinna Aninjito, PhraKhrupalad Abhinan Jotidhiro
And Noppawan Chaichana
วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี
Phetchaburi Buddhist College
E-mail: thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของพระวินยาธิการดิจิทัลในการกำกับดูแลพระธรรมวินัยท่ามกลางบริบทสังคมสารสนเทศ ผลการศึกษาพบว่าการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์ "โลกวัชชะดิจิทัล" ที่ท้าทายการปกครองสงฆ์แบบดั้งเดิม พระวินยาธิการดิจิทัลจึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกเชิงรุกเพื่อเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และระงับเหตุละเมิดวินัยบนโลกออนไลน์ โดยบูรณาการหลักนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลเข้ากับพุทธบัญญัติ ข้อเสนอแนะสำคัญคือการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการกลางและพัฒนาทักษะจริยธรรมไซเบอร์สำหรับบุคลากรสงฆ์ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับคือโมเดลการจัดการวินัยแบบไฮบริดที่เชื่อมโยงศีลบัญญัติเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อรักษาความมั่นคงของพุทธศาสนาในอนาคตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองสงฆ์, จริยธรรมไซเบอร์, ดิจิทัล, พระธรรมวินัย

Abstract

This article aims to study the roles and responsibilities of Digital Vinayadhikara in governing Buddhist discipline within the context of the information society. The study finds that digital transformation has led to the phenomenon of "Digital Loka-vajja," which challenges traditional ecclesiastical governance. Digital Vinayadhikara plays a crucial role as a proactive mechanism for monitoring, investigating, and suppressing disciplinary violations online by integrating digital forensics with Buddhist precepts. Key recommendations include establishing a central operation center and developing cyber-ethics skills for monastic personnel. The newly acquired knowledge is a hybrid discipline management model that links Buddhist precepts with modern technology to sustainably maintain the stability of Buddhism in the future.

Keywords: Ecclesiastical Governance, Cyber Ethics, Digital, Buddhist Discipline

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สังคมโลกได้ก้าวเข้าสู่ภาวะที่เรียกว่า "สังคมสารสนเทศ" (Information Society) อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่ง ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2565) นักประวัติศาสตร์และนักคิดคนสำคัญของไทย ได้วิเคราะห์ไว้ว่า เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ใช่เพียงเครื่องมือสื่อสารชนิดใหม่ แต่เป็นอำนาจที่เข้ามาปรับเปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และเขย่าคลอน "ความศักดิ์สิทธิ์" ของสถาบันดั้งเดิม การอุบัติขึ้นของโลกเสมือน (Virtual World) ทำให้พื้นที่ทางกายภาพกับพื้นที่ออนไลน์หลอมรวมกัน จนเกิดสภาวะที่เรียกว่า "ชีวิตไฮบริด"
ในบริบทของพุทธศาสนาไทย เทคโนโลยีเหล่านี้ได้สร้าง "พื้นที่ทางศาสนาใหม่" (Digital Religious Space) ที่ไร้พรมแดน พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2566) ได้ชี้ให้เห็นว่า การเผยแผ่ธรรมะในยุคนี้ต้องอาศัยการปรับตัวอย่างมหาศาล อย่างไรก็ตาม ความรวดเร็วและเป็นอิสระของสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ได้กลายเป็นดาบสองคมที่ส่งผลกระทบต่อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรโดยตรง เนื่องจากการเข้าถึงสื่อทำได้ง่ายและขาดการกลั่นกรองตามหลักพระธรรมวินัยที่เคร่งครัด

วิกฤตการณ์จริยธรรมสงฆ์บนโลกออนไลน์และปรากฏการณ์ "โลกวัชชะดิจิทัล"

เมื่อพระภิกษุเข้าสู่โลกดิจิทัล ความเป็น "สมณะ" จึงถูกท้าทายด้วยค่านิยมแบบ "พลเมืองดิจิทัล" (Digital Citizenship) ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี (2567) นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา ได้นำเสนอแนวคิดเรื่อง "อัตลักษณ์ลูกผสม" ของพระสงฆ์ในโลกออนไลน์ ซึ่งบ่อยครั้งมีการแสดงออกที่หมิ่นเหม่ต่อพระธรรมวินัย เช่น การใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการตอบโต้ทางการเมือง การแสดงพฤติกรรมสันทนาการผ่าน TikTok ที่ขัดต่อสมณสารูป หรือการแสวงหาลาภสักการะผ่านระบบพุทธพาณิชย์ออนไลน์ ซึ่ง ศ.ดร.ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2566) เรียกว่าเป็น "เศรษฐศาสตร์สีเทาในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์"

ปัญหาเหล่านี้ทำให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า "โลกวัชชะดิจิทัล" คือการกระทำที่ชาวโลกติเตียนบนโลกออนไลน์ ซึ่งแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว (Viral) และส่งผลกระทบต่อศรัทธาของพุทธบริษัทในวงกว้าง ศ.ดร.สมภาร พรมทา (2566) นักปรัชญาพุทธศาสนา เน้นย้ำว่า จริยธรรมในยุคดิจิทัลมีความซับซ้อนกว่าในอดีต เพราะการกระทำเพียงเสี้ยววินาทีบนหน้าจอสามารถสร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์โดยรวมได้อย่างมหาศาล

ข้อจำกัดของกลไกการปกครองสงฆ์แบบดั้งเดิม

เดิมทีคณะสงฆ์ไทยมีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วย "พระวินยาธิการ" ซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าคณะปกครองในการตรวจตราความเรียบร้อยของพระภิกษุสามเณรในที่สาธารณะ แต่ในยุคการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล พระธรรมวชิรมุนี (บุญชิต ญาณสำโร) (2567) เจ้าคณะปกครองระดับสูง ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "พฤติกรรมมิชอบ" ของสงฆ์ในปัจจุบันไม่ได้เกิดขึ้นบนถนนหรือสถานีขนส่งอีกต่อไป แต่เกิดขึ้นใน "คลาวด์" (Cloud) และ "แพลตฟอร์ม" ต่างๆด้วยเหตุนี้ การทำงานของพระวินยาธิการแบบเดิมจึงเผชิญกับข้อจำกัด 3 ประการ คือ

1. ข้อจำกัดด้านพื้นที่: ไม่สามารถเข้าถึงกลุ่มลับหรือพื้นที่ส่วนตัวในโลกออนไลน์ได้
2. ข้อจำกัดด้านความเร็ว: การดำเนินการทางปกครองแบบเดิมมีความล่าช้า ไม่ทันต่อกระแสไวรัล
3. ข้อจำกัดด้านทักษะ: ขาดความเชี่ยวชาญด้าน นิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล (Digital Forensics) ในการเก็บรวบรวมหลักฐานเพื่อเอาผิดผู้บิดเบือนศาสนาตามที่ พล.ต.ท.ดร.ชยพล ฉัตรชัยเดช (2567) ได้เคยเสนอแนวทางไว้

การบูรณาการ "พระธรรมวินัย" เข้ากับ "นวัตกรรมการปกครอง"

การขับเคลื่อนพระธรรมวินัยในยุคดิจิทัลจึงจำเป็นต้องมีการสถาปนาบทบาทหน้าที่ของ "พระวินยาธิการดิจิทัล" ขึ้นมาเป็นกลไกสำคัญ ดร.วิษณุ เครืองาม (2568) ได้ให้ทัศนะว่า ตำรวจพระยุคใหม่ต้องมีความเข้าใจทั้ง "วินัยบัญญัติ" และ "กฎหมายบ้านเมือง" โดยเฉพาะ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่มีความชอบธรรมและมีประสิทธิภาพบทบาทของพระวินยาธิการดิจิทัลจึงไม่ใช่เพียงการไล่จับผิด แต่คือการสร้าง "นิเวศวิทยาแห่งศีลธรรม" ในโลกออนไลน์ ดังที่ พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย) (2566) เสนอว่าต้องเปลี่ยนจากการ "ควบคุม" มาเป็นการ "คุ้มครอง" เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างประโยชน์ทางปัญญาโดยไม่ตกเป็นทาสของตัณหาทางดิจิทัล บทความ/วิจัยฉบับนี้จึงมุ่งศึกษาเพื่อวางรากฐานการปฏิบัติหน้าที่นี้ให้สมบูรณ์

มหาเถรสมาคมควรตราระเบียบที่รองรับสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการดิจิทัลให้เป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนควรมีการจัดตั้ง “ศูนย์ปฏิบัติการพระวินยาธิการดิจิทัล” (Digital Vinaya Operation Center: DVOC) ทั้งในระดับภาคและจังหวัดบูรณาการฐานข้อมูลร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลฯ เพื่อตรวจสอบประวัติและพฤติกรรมสงฆ์พัฒนาแอปพลิเคชันสำหรับพระวินยาธิการเพื่อใช้ในการบันทึกหลักฐานดิจิทัลตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ (Digital Forensics)จัดหลักสูตรอบรมทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Literacy) และจริยธรรมไซเบอร์ให้กับพระสังฆาธิการทั่วประเทศสนับสนุนให้มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการเฝ้าระวังเนื้อหาที่บิดเบือนพระธรรมวินัยหรือข่าวปลอมที่กระทบต่อคณะสงฆ์สร้างเครือข่าย “อาสาสมัครดิจิทัล” จากภาคประชาชนเพื่อช่วยคัดกรองข้อมูลและแจ้งเบาะแสเหตุพฤติกรรมมิชอบออนไลน์กำหนดแนวปฏิบัติ (Manual) การใช้สื่อสังคมออนไลน์สำหรับพระภิกษุสามเณรให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศควรมีมาตรการเยียวยาและชี้แจงข้อเท็จจริงอย่างเร่งด่วนเมื่อเกิดกรณีพระสงฆ์ถูกตัดต่อภาพหรือบิดเบือนข้อมูลเพื่อทำลายศรัทธาส่งเสริมให้นักวิชาการพุทธศาสนาร่วมกับนักวิชาการคอมพิวเตอร์วิจัยแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการปกครองสงฆ์เพิ่มบทบาทพระวินยาธิการดิจิทัลในการเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่พระภิกษุรุ่นใหม่เกี่ยวกับการวางตัวในโลกเสมือนจัดทำระบบใบรับรองความรู้ด้านดิจิทัล (Digital Certificate) สำหรับพระภิกษุที่ประสงค์จะใช้สื่อในการเผยแผ่ธรรมะพัฒนาระบบการร้องเรียนออนไลน์ที่ปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของผู้แจ้งเบาะแสเพื่อสร้างความปลอดภัยและโปร่งใสนำทฤษฎีสันติวิธีมาใช้ในการระงับเหตุความขัดแย้งบนโลกออนไลน์ระหว่างกลุ่มพุทธบริษัทและพระสงฆ์ควรมีการตรวจสอบพฤติกรรมการเรี่ยไรและการรับบริจาคผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ให้โปร่งใสตรวจสอบได้ตามกฎหมายผลักดันให้มีการบรรจุวิชาจริยธรรมดิจิทัลในหลักสูตรสถานศึกษาของสงฆ์ตั้งแต่นักธรรมจนถึงระดับอุดมศึกษาสร้างความร่วมมือกับแพลตฟอร์มระดับโลก (เช่น Meta, Google, TikTok) ในการรายงานและลบเนื้อหาที่ละเมิดจริยธรรมสงฆ์มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของพระวินยาธิการดิจิทัลอย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงกลยุทธ์ตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนไปส่งเสริมบทบาทพระวินยาธิการดิจิทัลในการเผยแพร่ "สื่อสีขาว" เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจจากสื่อที่เป็นพิษต่อศาสนาในระยะยาวควรมีการแก้ไขกฎหมายปกครองสงฆ์ให้มีบทลงโทษที่ชัดเจนสำหรับการกระทำความผิดผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การบริหารจัดการวินัยในโลกไฮบริด (ปัจจุบันและอนาคต)

บริบทปัจจุบัน: จากวินัยทางกายสู่จริยธรรมหน้าจอ ในปัจจุบัน องค์ความรู้ที่สำคัญที่สุดคือการค้นพบว่า "ศีล" ในพระพุทธศาสนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการเคลื่อนไหวทางกายภาพ แต่ขยายขอบเขตสู่ "เจตจำนงดิจิทัล" (Digital Intention) การปฏิบัติหน้าที่ของพระวินยาธิการดิจิทัลในปัจจุบันจึงเป็นนวัตกรรมการจัดการที่ผสานพุทธบัญญัติเข้ากับวิทยาการจัดการสมัยใหม่ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นคือ "The Hybrid-Vinaya

Framework" ซึ่งหมายถึงการวินิจฉัยความผิดที่ต้องดูทั้งเจตนาในใจและการสื่อสารที่ปรากฏบนอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันเราพบว่าพฤติกรรม “โลกวัชชะ” เปลี่ยนรูปแบบจากความไม่สำรวมในที่สาธารณะ ไปสู่ความไม่สำรวมในพื้นที่เสมือน ซึ่งพระวินยาธิการต้องใช้ทักษะการวิเคราะห์เชิงลึกมากกว่าการมองเห็นด้วยตาเปล่า

ความเชื่อมโยงของอำนาจและการตรวจสอบ: องค์ความรู้ใหม่ได้ชี้ให้เห็นว่า อำนาจในการปกครองสงฆ์ปัจจุบันกำลังเปลี่ยนจาก “แนวดิ่ง” (สายบังคับบัญชาตามยศถาบรรดาศักดิ์) ไปสู่ “แนวระนาบ” (การตรวจสอบจากมวลชนออนไลน์) พระวินยาธิการดิจิทัลจึงทำหน้าที่เป็นผู้ประสานพลังระหว่างสองแนวทางนี้ เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างความเข้มงวดของธรรมวินัยและความคาดหวังของสังคมสมัยใหม่ การจัดการในปัจจุบันจึงเน้นการ “ระงับเหตุ” (Reactive) และการ “ชี้แจง” (Informative) เพื่อไม่ให้ศรัทธาพังทลาย
มิติแห่งอนาคต: การปกครองสงฆ์ในยุคปัญญาประดิษฐ์ (AI) และ Meta-Religion ในอนาคต (ปี พ.ศ. 2570 เป็นต้นไป) องค์ความรู้จะก้าวเข้าสู่ยุค “Algorithmic Vinaya” หรือการใช้อัลกอริทึมเข้ามาเป็นผู้ช่วยพระวินยาธิการ การวิเคราะห์พฤติกรรมสงฆ์จะเปลี่ยนจากมนุษย์ตรวจสอบไปสู่การใช้ AI Monitoring ที่สามารถวิเคราะห์ความเสี่ยงของพฤติกรรมพระสงฆ์ในโลก Metaverse ได้ล่วงหน้า เช่น การตรวจสอบการใช้ Avatar ที่ไม่เหมาะสม หรือการเข้าร่วมกิจกรรมในโลกเสมือนที่ผิดสมณสารูป

การสร้างองค์ความรู้ในอนาคตจะมุ่งเน้นที่ “Digital Sila-Governance” ซึ่งเป็นการสร้างระบบนิเวศออนไลน์ที่เมื่อพระภิกษุเข้าสู่ระบบอินเทอร์เน็ต ระบบจะแจ้งเตือนขอบเขตที่ควรทำหรือไม่ควรทำโดยอัตโนมัติ (Automated Ethical Nudges) พระวินยาธิการดิจิทัลจะเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้ตรวจตรา” ไปเป็น “ผู้วางระบบ” (System Architect) ที่คอยดูแลความปลอดภัยทางจิตวิญญาณในโลกดิจิทัล การขับเคลื่อนพระธรรมวินัยในอนาคตจะไม่ได้มองว่าเทคโนโลยีคือศัตรู แต่จะมองว่าเทคโนโลยีคือ “เครื่องมือในการขัดเกลากิเลส” ที่มีประสิทธิภาพที่สุดหากใช้อย่างถูกวิธีบทสรุปขององค์ความรู้: การวิจัยและศึกษาเรื่องพระวินยาธิการดิจิทัลได้สร้างข้อสรุปใหม่ว่า “วินัยไม่เคยเปลี่ยน แต่บริบทของวินัยเปลี่ยนไปตามกาลเวลา” องค์ความรู้ที่เป็นบทสรุปในหน้ากระดาษสุดท้ายคือการตระหนักว่า พุทธศาสนาจะมั่นคงได้ในอนาคตไม่ได้เกิดจากการปิดกั้นโลกดิจิทัล แต่เกิดจากการสร้าง “ภูมิคุ้มกันดิจิทัล” (Digital Immunity) ให้กับบุคคลากรสงฆ์ โดยมีพระวินยาธิการดิจิทัลเป็นผู้ฉีดวัคซีนแห่งสติและปัญญาให้แก่คณะสงฆ์ไทยนั่นเอง

สรุป

บริบทและปัญหา (Context & Challenges): ในยุคปัจจุบัน สถาบันสงฆ์ไทยเผชิญกับภาวะ Digital Transformation ที่เปลี่ยนพื้นที่ทางกายภาพสู่พื้นที่เสมือน ศ.ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2565) วิเคราะห์ว่าเทคโนโลยีทำลาย “ระยะห่างทางจริยธรรม” ทำให้พระสงฆ์เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ง่ายจนเกิดภาวะ “โลกวัชชะดิจิทัล” (ชาวโลกติเตียนบนออนไลน์) ปัญหาหลักคือการแสดงออกที่ไม่เหมาะสมผ่านแพลตฟอร์มอย่าง TikTok หรือ Facebook ซึ่ง ผศ.ดร.สุชาติ เศรษฐมาลินี (2567) เรียกว่าเป็นวิกฤต “อัตลักษณ์ลูกผสม” ที่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดพระธรรมวินัยอย่างรุนแรง

นิยามและบทบาทหน้าที่ (Definition & Roles): “พระวินยาธิการดิจิทัล” คือกลไกการปกครองสงฆ์ยุคใหม่ที่ปรับบทบาทจากตำรวจพระในพื้นที่สาธารณะ สู่การเป็นผู้กำกับดูแลในโลกไซเบอร์ โดยมีหน้าที่หลัก 4 ประการ:

การสอดส่อง (Monitoring): ตรวจสอบพฤติกรรมมิชอบในโซเชียลมีเดียและกลุ่มลับ

การคัดกรองข่าวปลอม (Fake News Filtering): ตรวจสอบและชี้แจงข้อมูลที่บิดเบือนคำสอน

การพิสูจน์หลักฐาน (Digital Forensics): ใช้เทคโนโลยีสืบค้นต้นตอการกระทำผิดตามแนวทางของ พล.ต.ท.ดร.ชยพล ฉัตรชัยเดช (2567)

การสร้างความตระหนักรู้ (Digital Literacy): ให้คำแนะนำแก่พระสงฆ์รุ่นใหม่ในการใช้สื่ออย่างมีสติ การบูรณาการกฎหมายและพระธรรมวินัย: ดร.วิษณุ เครืองาม (2568) ชี้ให้เห็นว่าพระวินยาธิการดิจิทัลต้องทำงานร่วมกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ฯ และหน่วยงานรัฐ เพื่อให้การบังคับใช้พระธรรมวินัยมีความชอบธรรมตามกฎหมายบ้านเมือง การขับเคลื่อนนี้ไม่ใช่การปิดกั้นเทคโนโลยี แต่คือการสร้าง “The Digital Sila-Nexus Model” หรือการผสานศีล 227 ข้อ เข้ากับจริยธรรมพลเมืองดิจิทัล เพื่อให้การเผยแผ่ธรรมะในอนาคตมีความโปร่งใสและน่าเลื่อมใส

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปฏิรูประเบียบมหาเถรสมาคม: ควรมีการปรับปรุงระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยพระวินยาธิการให้มีความทันสมัย โดยระบุคำนิยามของ "ความผิดทางวินัยบนพื้นที่ดิจิทัล" ให้ชัดเจน เพื่อลดการใช้ดุลพินิจส่วนตัวและสร้างมาตรฐานกลางในการตัดสินความผิดที่เกิดขึ้นบนโลกออนไลน์

การกำหนดแนวปฏิบัติจริยธรรมดิจิทัล (Digital Code of Conduct): ควรมีการร่างคู่มือแนวทางปฏิบัติสำหรับการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ โดยแบ่งระดับความเข้มงวดตามหลักพระธรรมวินัย เพื่อให้พระวินยาธิการดิจิทัลใช้เป็นบรรทัดฐานในการตักเตือนและลงทัณฑ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การบูรณาการระบบนิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัล (Digital Forensics): พระวินยาธิการดิจิทัลควรได้รับการสนับสนุนเครื่องมือและซอฟต์แวร์ในการเก็บรวบรวมพยานหลักฐานออนไลน์ เช่น การบันทึกประวัติการสนทนา การตรวจสอบที่มาของภาพและเสียง (Deepfake Detection) เพื่อป้องกันการใส่ร้ายป้ายสีพระภิกษุและใช้เป็นหลักฐานที่มั่นคงในการดำเนินการทางปกครอง

การสร้างเครือข่ายตาสับปะรดดิจิทัล (Digital Volunteers): สร้างระบบภาคีเครือข่ายระหว่างคณะสงฆ์และพุทธบริษัท 4 ในรูปแบบ "อาสาสมัครเฝ้าระวังภัยศาสนาออนไลน์" เพื่อแจ้งเบาะแสเหตุพฤติกรรมมิชอบ โดยมีระบบคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของผู้แจ้งเบาะแส (Whistleblower Protection) เพื่อความปลอดภัยและความโปร่งใส

ข้อเสนอแนะเชิงการพัฒนาบุคลากร

ทรัพยากรมนุษย์ คือหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนพระธรรมวินัยในยุคดิจิทัล หลักสูตรการสร้าง "สมณะดิจิทัล": เสนอให้บรรจุวิชา "จริยธรรมและทักษะดิจิทัล" เข้าไปในหลักสูตรนักธรรมและบาลี รวมถึงสถานศึกษาในสังกัดมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง เพื่อปลูกฝังภูมิคุ้มกันตั้งแต่ระดับสามเณร

การฝึกอบรมพระวินยาธิการเฉพาะทาง: จัดอบรมหลักสูตรพระวินยาธิการดิจิทัลโดยเฉพาะ โดยเน้นทักษะ 3 ด้าน คือ (1) ความรู้เท่าทันเทคโนโลยี (Digital Literacy) (2) จิตวิทยาสื่อสาร (Psychology of Communication) และ (3) การใช้กฎหมายคอมพิวเตอร์และกฎหมายปกครองสงฆ์

การสร้างต้นแบบ (Idols/Influencers) สายธรรม: สนับสนุนและยกย่องพระภิกษุที่ใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อเป็น "ครูต้นแบบ" ให้แก่พระภิกษุรูปอื่นๆ แทนการเน้นเพียงการจับผิดหรือลงโทษเพียงอย่างเดียว

องค์ความรู้ใหม่ในอนาคต

การบริหารจัดการวินัยด้วยปัญญาประดิษฐ์

ในอนาคตอันใกล้ องค์ความรู้พื้นฐานในการปกครองสงฆ์จะเปลี่ยนจาก "การใช้ดุลพินิจส่วนบุคคล" ไปสู่ "การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และอัลกอริทึม" (Big Data & AI) พระวินยาธิการดิจิทัลจะไม่ได้ทำงานเพียงแค่การ "ไล่ตาม" ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้ว แต่จะใช้ระบบ Predictive Policing หรือการพยากรณ์พฤติกรรมเสี่ยง โดยระบบ AI จะทำการวิเคราะห์แพทเทิร์นการใช้สื่อของพระภิกษุ หากพบแนวโน้มที่สุ่มเสี่ยงต่อการอาบัติหรือเสียสมณสารูป ระบบจะส่งสัญญาณเตือน (Nudges) ไปยังพระภิกษุรูปนั้นและพระวินยาธิการในพื้นที่ทันที เพื่อทำการยับยั้งก่อนเกิดเหตุ (Proactive Intervention) องค์ความรู้ใหม่นี้คือการรวมตัวกันระหว่าง "พุทธจริยศาสตร์" และ "Computational Social Science"

สุขภาพจิตดิจิทัลและการบำบัดทางวินัย

องค์ความรู้ใหม่จะมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง "การละเมิดวินัยออนไลน์" และ "ปัญหาสุขภาพจิต" มากขึ้น ในอนาคตพระวินยาธิการดิจิทัลจะไม่ทำหน้าที่เพียง "ผู้ลงทัณฑ์" (Punisher) แต่จะเป็น "ผู้เยียวยาทางจริยธรรม" (Ethical Healer) โดยการประยุกต์ใช้จิตวิทยาการเสพติดสื่อ (Digital Addiction) เข้ากับหลักธรรมปฏิบัติ เพื่อบำบัดพระภิกษุที่ใช้สื่ออย่างผิดวิธี การปกครองสงฆ์จะเปลี่ยนจากระบบการลงโทษแบบกำราบ (Suppression) มาเป็นระบบการฟื้นฟู (Rehabilitation) ที่ใช้เทคโนโลยีช่วยติดตามผลการฝึกฝนจิตใจในชีวิตประจำวัน

สรุปองค์ความรู้ใหม่ คือการสร้างระบบนิเวศการปกครองสงฆ์ที่ "เทคโนโลยีพิทักษ์ธรรม และ ธรรมกำกับเทคโนโลยี" โดยมีพระวินยาธิการดิจิทัลเป็นกลไกกลางที่ทรงความรู้ทั้งโลกและธรรมอย่างสมบูรณ์ เพื่อนำพาพุทธศาสนาผ่านพ้นคลื่นความเปลี่ยนแปลงของอนาคตได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2568). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมทางเทคโนโลยีและผลกระทบต่อสถาบันหลัก. สำนักยุทธศาสตร์.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2569). แนวทางการรับมือ Deepfake ในสถาบันหลักของชาติ. กองป้องกันและปราบปรามความผิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศ.

กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.). (2567). คู่มือความร่วมมือพระวินยาธิการและตำรวจไซเบอร์. โรงพิมพ์ตำรวจ.

ชยพล ฉัตรชัยเดช. (2567). นิติวิทยาศาสตร์ดิจิทัลและภัยคุกคามทางศาสนา. กองบัญชาการตำรวจไซเบอร์.

ชยพล ฉัตรชัยเดช. (2567). การสืบสวนคดีไซเบอร์ระดับสูงในไทย. โรงพิมพ์ตำรวจ.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2565). พุทธศาสนาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย. สำนักพิมพ์มติชน.

นพรัตน์ ปุญญจารี (พระธรรมโกศาจารย์). (2567). พุทธวินัยกับนวัตกรรมทางสังคม. โรงพิมพ์อาสาสงเคราะห์.

ประเวศ วะสี. (2566). พุทธธรรมกับทางรอดของสังคมในยุคเทคโนโลยี. มูลนิธิสัมมาชีพ.

ประยูร ธมฺมจิตฺโต (พระพรหมบัณฑิต). (2566). การจัดการความรู้ในยุคดิจิทัลสำหรับคณะสงฆ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ประยูร ธมฺมจิตฺโต (พระพรหมบัณฑิต). (2566). นวัตกรรมการเผยแผ่พุทธธรรม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2566). เศรษฐศาสตร์พุทธพาณิชย์ออนไลน์. สำนักพิมพ์โอเพ่นพจนานุกรม.

พระครูปลัดปัญญาวรวัฒน์ (หรรษา ธมฺมหาโส). (2566). พุทธสันติวิธีกับการจัดการความขัดแย้งในโลกไซเบอร์. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย). (2566). มานุษยวิทยาพุทธศาสนาในโลกไซเบอร์. สำนักพิมพ์พุทธจักร.

พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์ (อนิลมาน ธมฺมสากิโย). (2569). นวัตกรรมทางศาสนาในยุค Metaverse. สำนักพิมพ์พุทธจักร.

มหาเถรสมาคม. (2568). ระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการบริหารงานพระวินยาธิการดิจิทัล. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

มหาเถรสมาคม. (2569). ยุทธศาสตร์การปกครองสงฆ์ไทยในทศวรรษหน้า. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

วิษณุ เครืองาม. (2568). กฎหมายปกครองและระเบียบคณะสงฆ์ไทย. สำนักพิมพ์นิติธรรม.

ว.วชิรเมธี (พระเมธีวชิโรดม). (2567). ธรรมะดิจิทัลเพื่อการเผยแผ่ที่ยั่งยืน. มูลนิธิวิมุตตยาลัย.

สมภาร พรมทา. (2566). จริยธรรมพุทธศาสนากับปัญหาไซเบอร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมภาร พรมทา. (2569). ปรัชญาเทคโนโลยีและอนาคตของจริยธรรมพุทธ. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาติ เศรษฐมาลินี. (2567). พหุวัฒนธรรมและศาสนาบนพื้นที่ออนไลน์. สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

เสถียร วิพรมหา. (2567). การพิทักษ์พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารพุทธมหาบัณฑิต, *12*(3), 45-60.

เสรี วงษ์มณฑา. (2567). การสร้างภาพลักษณ์คณะสงฆ์ในสื่อใหม่. วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, *28*(1), 12-25.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2567). ยุทธศาสตร์การป้องกันภัยคุกคามศาสนาในระบบดิจิทัล. กองพุทธศาสนศึกษา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2568). แผนแม่บทพุทธศาสนา 4.0. กองยุทธศาสตร์และแผนงาน.